



**ЗЕМЛІ**

# **ГЕРОЇ**

**НАШОЇ**



УДК 355.48(477-651.2:470-651.1)»2022»(0.034)

Г29

Г29 Герої нашої землі — К.: Бурда-Україна, 2023. — 188 с.  
ISBN 978-617-7281-36-7

Більшість українців 24 лютого 2022 року прокинулася від вибухів, дзеленчання шибок у вікнах, спрацювання сигналізації автовок і гучних звуків винищувачів у небі. Дзвінки рідних і друзів, офіційне звернення влади... Перші секунди... Заціпеніння, шок, пекуча ненависть... Поки цивільні намагалися оговтатись і прийняти те, що трапилося, збирали речі та думки докупи, військові вже вели бої по всій лінії зіткнення...

Справжні Герої нашої української землі, які не злякались, вистояли та перейшли в наступ. На момент написання книги 200 співробітників групи компаній «Ерідон» стали на захист України. Ця книга – подяка їм, посвята кожному з них! Ми звернулись до них, щоб побачити цю жакливу війну зсередини, подивитися на неї очима тих, хто безпосередньо боронить нашу землю від ворожої навали, а також дізнатися, хто вони – Герої нашої землі, як живуть на війні, про що мріють, думають, згадують і чого ніколи не забудуть. Для повноти розуміння причин сьогоднішніх подій ми спробували намалювати єдину картину історичного протистояння українців із росіянами. Київська Русь, роки незалежності, Революція гідності, початок війни з росією у 2014 році, повномасштабне вторгнення росіян в Україну 2022 року... Так з'явилася ця книга – «Герої нашої землі». Книга про війну, українські міста й села, яким знову випала тяжка доля героїв, про символи війни – свідчення незламності української нації – і, головне, про людей війни та шлях до нашої Перемоги.

Все буде Україна!

*Усі права застережено.*

*Жодна частина цього видання не може бути відтворена у будь-якій формі й будь-якими засобами без попереднього письмового дозволу правовласника.*

© ТОВ «Фірма Ерідон»

© ДП «Бурда-Україна»

ISBN 978-617-7281-36-7

## ШАНОВНІ УКРАЇНЦІ!

Війна стала найбільшим викликом для нашої країни в її сучасній історії. Ми були змушені дуже швидко адаптуватися до нових реалій, бо розуміли, що від кожного з нас, наших дій залежить не просто життя, а й наше майбутнє та доля України.

Війна, що точилася в Україні з 2014 року, 24 лютого 2022-го набула свого найжорстокішого продовження. Росіяни захотіли знищити нас як націю. Знищити українські традиції, культуру та мову. У перші дні повномасштабного вторгнення багато хто з нас не знав, що сказати, як правильно реагувати. Ми евакуювали рідних, намагалися врятувати майно компанії, часом готувалися до найгіршого, але Сили оборони України, втім, як і прості українці, тоді здивували весь світ – не зламалися, були готові чинити опір ворогові, аби Україна залишилася суверенною державою. На жаль, багато наших громадян віддали за це своє життя. Ми не розпочинали цю війну, але повинні запам'ятати ту надвисоку ціну, яку сплатили за свободу й незалежність.

Я пишаюся, що серед наших працівників було чимало тих, хто відразу долучився до територіальної оборони, пішов до військкомату чи прибув до своєї військової частини, щоб зі зброєю в руках зупинити окупантів і звільнити свою країну від ворожої навали. Це мужній вчинок та обов'язок кожного громадянина!

**На момент написання цієї книги 200 співробітників групи компаній «Ерідон» стали на захист України. Хочу особисто подякувати кожному з Вас за це рішення!**

### **ВИ – СПРАВЖНІ ГЕРОЇ НАШОЇ ЗЕМЛІ!**

Ні на день в умовах воєнного стану й активних бойових дій наша компанія не припинила своєї роботи. Завдяки спільним зусиллям нам вдалося зберегти колектив і, звісно, допомагати увесь цей час нашим хлопцям і ЗСУ. До того ж безупинна праця компанії дає



можливість підтримувати державу податками, виплачувати заробітну плату працівникам, інвестувати у важливі проекти щодо розвитку аграрної сфери в майбутньому.

Сьогодні кожен свідомий громадянин так чи інакше працює на Перемогу! Попереду дійсно нелегкі роки, але це наш шанс, якого більше може й не бути. За можливість ним скористатися, бути вільними на своїй землі ми повинні дякувати захисникам і захисницям України, зокрема й нашим колегам-воїнам. Пам'ятати тих, хто вижив, і тих, хто, на превеликий жаль, віддав найдорожче. Шанувати тих, хто втратив близьких унаслідок цієї лютої війни.

### **ЦЯ КНИГА ПРИСВЯЧЕНА КОЖНОМУ З ВАС!**

З ВДЯЧНІСТЮ,  
**СЕРГІЙ КРОЛЕВЕЦЬ,**  
ЗАСНОВНИК ГРУПИ КОМПАЙ «ЕРІДОН»

## ПЕРЕДМОВА



У переддень війни я повернувся додому пізно – був у справах на нашому елеваторі, що в місті Яготин. Прокінувшись наступного дня (24 лютого 2022 року), як завжди, досить рано, о 04:30, почув вибухи та роботу нашої ППО і зрозумів, що розпочалася велика війна...

Перші думки, звичайно, були про те, як забезпечити свою родину та як організувати роботу компанії у воєнних умовах. Тож одразу відвіз усіх своїх рідних за місто, а вже об 11-й був в офісі, де зібрав колег для обговорення плану дій. Сумнівів щодо продовження роботи та забезпечення кожного підприємства всіма необхідними факторами виробництва ні в кого не було, адже сільське господарство відіграє важливу роль в економіці України.

Того дня разом з колегами ухвалили рішення, що маємо, не зважаючи на повномасштабну війну, забезпечити посівну кампанію 2022 року – відповідні

розпорядження надійшли на всі сільськогосподарські підприємства. Таким чином ми спрямували наші зусилля на те, що вміємо робити найкраще – працювати на землі. Також ми розуміли, що, залишаючись у тилу, мусимо згуртуватися та підтримати наші Збройні сили. З перших днів повномасштабного вторгнення компанія допомагала в облаштуванні блокпостів, організувала постачання для фронту автомобілів різного призначення (легкові, пікапи, вантажні), надавала техніку для риття окопів. Їдальні та приміщення наших підприємств надали для утримання та забезпечення їжею бійців ЗСУ. Ми продовжуємо постійно комунікувати з головами ОТГ і військовими представниками для поліпшення взаємодії.

**ОСОБЛИВА ПОВАГА – ТИМ, ХТО В ТЯЖКИЙ ДЛЯ КРАЇНИ ЧАС ПРИЙНЯВ СМІЛИВЕ РІШЕННЯ СТАТИ ЗІ ЗБРОЄЮ В РУКАХ НА ЇЇ ЗАХИСТ У СКЛАДІ ЗСУ.**

Тим, із ким у мирний час ми пліч-о-пліч працювали на нашій рідній землі. Пишаємося кожним із Вас. Ви не дали ворогові пройти далі в перші місяці війни, мужньо бороните нашу Державу вже понад рік і женте рашистів геть із нашої землі. Тримайтеся, хлопці, та головне – повертайтеся додому, до своїх сімей, після Перемоги.

На жаль, наша ерідонівська сім'я має непоправні втрати... Вклоняємося усім тим Героям, які віддали своє життя за свободу та незалежність України. Схиляємо голови перед матерями, вдовами, дітьми, які втратили своїх синів, чоловіків, батьків, друзів.

**ЯКОВЧУК ВОЛОДИМИР ГРИГОРОВИЧ,**

**ДИРЕКТОР ДЕПАРТАМЕНТУ АГРОВИРОБНИЦТВА  
ГРУПИ КОМПАНІЙ «ЕРІДОН»**

Я вважаю себе оптимістом і був переконаний, що українці вже продемонстрували гідну відсіч ворогу 2014 року, коли не злякалися застосувати зброю. У нас були реальні сподівання, що таким чином зможемо подолати окупанта, адаптуватися до нового формату й рухатися вперед. Звичайно, тоді ніхто не уявляв, що 24 лютого 2022 року стане реальністю. Ніхто не очікував такого масштабного вторгнення і настільки жорстокої поведінки ворога.

### **ХОТІВ БИ ВИСЛОВИТИ ВЕЛИКУ ШАНУ Й ПОДЯКУ ПЕРШІЙ ХВИЛІ УКРАЇНЦІВ, ЯКІ З 24–25 ЛЮТОГО ПОЧАЛИ АКТИВНО ДІЯТИ ПРОТИ ВОРОЖОЇ ОРДИ.**

Це ті, хто воював у 2014–2016 роках (багато з них негайно повернулися до своїх військових частин), а також інші люди, які чекали своєї черги, щоб приєднатися до Збройних Сил України. Маю глибоку повагу та безмежну подяку й нашим колегам – водіям, менеджерам, вантажникам і всім іншим, хто зробив вибір і, ризикуючи життям, вирушив на фронт задля майбутнього мирного життя.

Компанія «Ерідон», в якій ми всі разом працюємо, є лідером на українському ринку оборотних агрозасобів для сільського господарства. Значна частина нашої продукції експортується, що забезпечує валютні надходження.

Ми беремо участь у програмах ООН, доставляючи агропродукцію країнам третього і четвертого світу. Компанія «Ерідон» має широкую мережу регіональних підрозділів у всіх областях України. Всі знають, що агросектор є двигуном економіки нашої країни. Тому «Ерідон» продовжує свою роботу у важкі часи, під-



тримуючи економіку країни та роблячи значний вклад у нашу загальну перемогу.

Власник нашої компанії – патріотична людина. Разом із ним ми постійно рухаємося назустріч потребам Збройних Сил України й допомагаємо нашим мобілізованим працівникам. Підтримуємо особистий зв'язок із кожним з них і завжди наголошуємо на важливості висловлювати свої потреби. Ми зробимо все можливе, щоб надати їм якомога швидше необхідне – від простих речей, як-от аптечки й ліхтарики, до складніших засобів, таких як тепловізори та дрони. При цьому для купівлі залучаються, як кошти компанії, так і особисті: анонсуємо збір серед співробітників, які завжди відгукуються на прохання наших бійців. Так ефективно ми взаємодіємо вже понад рік.

Не маю жодних сумнівів у тому, що Україна перемагає! Розумію, яку високу ціну доводиться платити українському народу за це. Тому завжди пам'ятаймо про героїв, які стояли і стоять на захисті нашої суверенності в різні, важкі для нашої країни часи. Я хочу висловити подяку всім бійцям, які діляться своїми думками про життя, війну і мир у цій книзі. Упевнений, що вона буде цікавою і віддзеркалить реальні події, а також буде виявом подяки нашим захисникам, які боронять нашу рідну землю.

**ЄРЕМЕНКО ВОЛОДИМИР ГРИГОРОВИЧ,**

**КЕРІВНИК НАПРЯМКУ ЛОГІСТИКИ  
ГРУПИ КОМПАНІЙ « ЕРІДОН»**



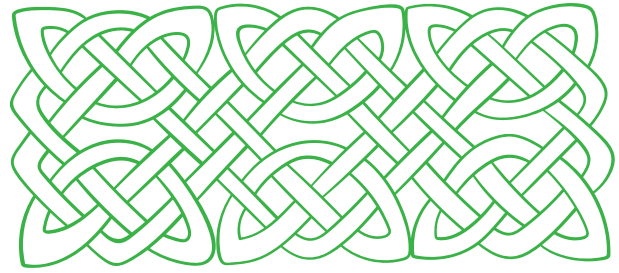
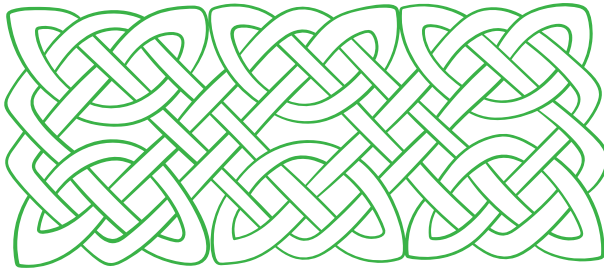
КИЇВСЬКА РУСЬ: ІСТОРІЯ НАРОДЖЕННЯ	<b>8</b>
ЗА УКРАЇНУ ВІЛЬНУ, НЕЗАЛЕЖНУ, ПРАВОВУ, ЄВРОПЕЙСЬКУ! ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ: ВІЙНА, 2014 – ЛЮТИЙ 2022 рр.	<b>14</b>
ДО ПЕРЕМОГИ! ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ: ВІЙНА, ЛЮТИЙ 2022 – БЕРЕЗЕНЬ 2023 РР.	<b>32</b>
МІСТА – ГЕРОЇ УКРАЇНИ: ВОЛНОВАХА, ОХТИРКА, ГОСТОМЕЛЬ, БУЧА, ІРПІНЬ, ЧЕРНІГІВ, ХАРКІВ, МАРІУПОЛЬ, ХЕРСОН, МИКОЛАЇВ	<b>43</b>
35 СИМВОЛІВ ВІЙНИ – СВІДЧЕНЬ НЕЗЛАМНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	<b>66</b>
НА ЗАХИСТІ БАТЬКІВЩИНИ! ОСОБИСТІ ІСТОРІЇ, СПОГАДИ, ДУМКИ ВОЇНІВ-ГЕРОЇВ, СПІВРОБІТНИКІВ ГРУПИ КОМПАНІЙ «ЕРІДОН»	<b>90</b>
ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ ГЕРОЯМ! СПІВРОБІТНИКИ ГРУПИ КОМПАНІЙ «ЕРІДОН», ЯКІ ЗАГИНУЛИ НА ВІЙНІ	<b>222</b>

# Київська Русь:

історія народження







Понад тридцять років ми активно освоюємо власну історію, розкриваємо досі незнані й маловідомі її сторінки. Серед них...

А втім, наведемо найпростіший приклад. Якщо уважно придивитися до назв вулиць, які прилягають до відомої Площі Ринок у Львові, побачимо на одному з будинків табличку з написом: «вул. Руська». У той час, коли в Україні йде війна, коли до нашої землі вдерлися так звані «руські», тут вулиця з такою назвою?! Ну, воно, власне, дивно тільки на перший, побіжний і дуже неуважний погляд, бо вулиць Руських у західній частині України чимало: є своя вулиця Руська у Кам'янці-Подільському, Калуші, Луцьку, Тернополі, Рівному, Стрию, Ужгороді... Але ж як так?

Може, ми не переймалися б цим питанням, якби на назву нашої держави (і не тільки на назву), що бере початок з Русі, не зазіхнув клятий злодій-сусід, назвавшись «руським», і не почав безупинно торочити, плутаючись у датах і фактах, про князів київських, про Володимира – святителя Русі, про Ярослава... Та все, що злодюга розповідає, якось дуже мало тримається купи. Бо все в його словах – неправда.

**А правда така. Не було Русі ні Київської, ні московської. Русь була одна-єдина в межах Київського, Чернігівського, Переяславського князівств, а пізніше, вже як королівство Русь – також князівств Галицького і Волинського.**

Тільки у XIX ст. відомий український науковець Михайло Максимович придумав називати Русь Київською. От тут московські історики й почали вигадувати всі ці новгородські, смоленські, московські й інші русі і через них малювати успадкування традиції Русі москалями. Європа ж знала одну Русь – як територію, де проживали предки українців і білорусів. Такою Русь була для француза, шведа, англійця, німця й у XVI столітті, й у XVIII, й навіть на початку XIX.

Землі, що належать сучасній росії, на європейських картах позначались як московія. І тоді, коли до Києва приїздили посольства з європейських столиць, коли князі й королі могутніх держав вважали за честь узяти

собі за дружину доньку чи бодай родичку князя київського,

**на московії ще й жаби не кумкали...**

Ні, ну жаби там кумкали, бо то край боліт і гнилі. Адже сама назва «москва», згідно з більшістю теорій, походить від поняття «щось багнисте, сльотаве, мокре, в'язке» – так місцину назвало одне з племен, яке проживало в тих краях. Історія справжньої Русі, тієї, що умовно може зватися Русь-Україна, – геть інша. І краще б слідом за Михайлом Максимовичем називати нашу давню державу Русь-Україна, Київська держава.

Отже, якою була давня Київська держава, звідки по-стала?

**Заснували її слов'яни. Не міфічні «світловолосі руси», про яких розповідали «знавці» з Ломоносовим на чолі, а реальні, про яких писали римські історики Тацит і Пліній Старший ще в I-II ст., називаючи їх венедами.**

У IV ст. на землях слов'ян-венедів у степах Північного Причорномор'я з'явилися готи. Вони захопили землі, що припали їм до смаку, й підкорили венедів. Порятунку від готів слов'яни-венеди пішли шукати до гунів. З ними розбили гнобителів і рушили заселяти Подунав'я, Балкани, Балтію... Коли за століття гунський союз ослаб, слов'яни позбулися кочівників гунів і вирушили на землі Східної Римської імперії – Візантії. Тоді й відбувся поділ слов'янських племен на три гілки – західну, східну та південну. Нам найцікавіша гілка східна, до якої належимо.

Племена східної гілки розселилися від Карпат до верхів'я Волги. І було їх, тих племен, до сотні – поляни, деревляни, уличі, тиверці, дуліби, бужани, волиняни, хорвати, сіверяни, в'ятичі, радимичі, дреговичі, кривичі, ільменські слов'яни... Жили вони не одноосібно, контактували між собою, об'єднувалися в союзи, щоб дівіше захищатися від головного ворога – кочівників. Таких великих союзів було чотирнадцять.

# Київська Русь: історія народження

КИЇВСЬКА РУСЬ У 980–1054 рр. (Джерело: Zenon E. Kohut, Bohdan Y. Nebesio and Myroslav Yurkevich, Historical Dictionary of Ukraine (Lanham, Maryland, Toronto, Oxford, Scarcrow Press, 2005))



## Із них на межі VIII—IX ст. навколо Києва і сформувалася нова держава з назвою Русь.

На чолі її став князь. Як свідчать літописи, першими князями руської держави були варяги Аскольд і Дір. Їхнім наступником став Олег, який убив Аскольда й Діра. Олег теж був з варягів.

Звідки варяги взялися в Києві? Вони спускалися річками з півночі, щоб грабувати. Вочевидь, Олегу та його дядькові Ігорю Рюриковичу сподобалися київські землі. Настільки, що вони вирішили тут закріпитися. За однією з гіпотез, сама назва «Русь» пішла від фінського слова «руотсі» веслярі на варязьких човнах.



Отож Олег почав розбудову центрального міста – Києва, приборкав агресивних древлян, полян, сіверян, радимичів, налагодив стосунки з варягами, які регулярно приходили на руські землі – здебільшого як купці, та інколи і як завойовники. Згодом, щоб уникнути сутичок із цими норманськими заїдами, Русь за Олега щорічно виплачувала варягам триста гривень на рік «заради миру».

Загалом же Русь із центром у Києві жила з чужинцями, як на буремні середньовічні часи, мирно. Хоча й військової звитяги, походів і завоювань було чимало. Були сутички з сусідніми племенами, походи проти хозар, на Візантію. Було і приборкання древлян за князя Ігоря, наступника Олега, і приєднання земель тиверців та уличів. І Ігорів похід до Каспійського моря й Баку та на багаті міста Кавказу. Були й війни з Візантією, і мир, за умовами якого імператор Візантії платив Києву данину.

Коли сьогодні агресивний сусід приміряє на себе нашу історію, в нього виходить поганенько ще й через те, що не може народ, який звик коритися і в якого жінка – безправна худоба, збагнути, як Київською державою правила княгиня Ольга, вдова князя Ігоря.

А правила вона уміло. Помстилася древлянам за смерть чоловіка й остаточно упокорила їх, а щоб уникнути нових повстань серед приборканих племен, запровадила чіткі розміри данини – уроки, а також погости – такі собі «податкові адміністрації». Аби забезпечити міста від ворогів, веліла організувати укріплення.

Розуміючи, як багато для держави важить мир, Ольга проводила мудру політику, бо ж воювати дорого, а домовитися можна принаймні спробувати. І вона домовлялася, виявляючи чудеса дипломатії. У 957 році Ольга відвідала Константинополь. Тоді-то з політичних міркувань княгиня і прийняла християнство. Трохи згодом запросила у Київ із німецьких земель єпископа Адалберта, та справа провалилася. Першим, хто протривав новій релігії, був син Ольги й Ігоря Святослав, законний спадкоємець престолу.

На княжий престол Святослав зійшов у 964-му. Уславився як воїн, за що й отримав прізвисько Хоробрий. Він підкорив в'ятичів, зібравши всіх східних слов'ян в одній державі, під його керівництвом Русь розгромила Хазарський каганат. Багато неправди Московські «історики» написали неправди про князя Святослава, коли за наказом своєї Катерини II великої взялися перелицьовувати історію «російської імперії». Та факт є фактом: за Святослава Ігоровича Київська держава розросталася й міцніла. А державі, щоб рости й міцніти, потрібні землі. І Святослав вирішив розширити свої володіння завдяки землям Болгарії. Року 968-го він пішов на болгар війною і захопив Східну Болгарію з її багатими містами. Святослав просунувся б і далі, та 969 року Київ узяли в облогу ворожі печеніги, тож довелося повертатися рятувати столицю. Врятував. А щоб надалі в рідному краї був спокій, розподілив владу між своїми синами: Київ віддав старшому синові Ярополку, Древлянські землі – Олегові, Новгород – Володимирові. Поступово Київська Русь перетворилася на володіння однієї князівської династії.

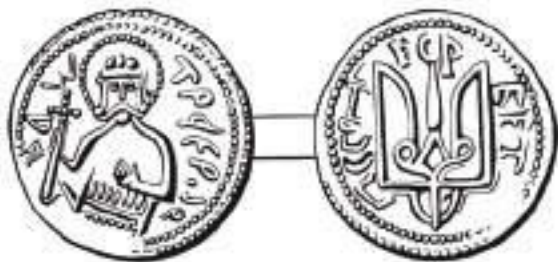
Коли біля дніпрових порогів Святослава вбили печеніги, його сини без батькового нагляду почали війну за київський престол. Переможцем 980 року вийшов Володимир. Той самий, який згодом на вернув Київську Русь у християнство.

**За Володимира сформувалися кордони Київської держави – найбільшої в тогочасній Європі. За часів сина Володимира, Ярослава, Київська держава сягнула кордонами ще далі, аж до Балтики. У 988-му Володимир хрестив Русь. Ту, єдину, що з центром у Києві.**

## Київська Русь: історія народження

**Бо не було тоді ні Володимиро-Суздальського князівства, ні Юрія Довгорукого – «основателя москви».**

Князь Володимир, якого згодом прозвали Великим, провів, як сказали б сучасною мовою, адміністративну реформу у країні, подбав про оборону, перебудувавши військо, налагодив карбування власної монети. На монеті Володимира вперше з'явився його князівський знак тризуб, що сьогодні є одним із символів нашої державності.



**За однією з версій, на гербі викарбуване слово ВОЛЯ. І наша доля, наше майбутнє – бути вільними. Цього сьогодні хоче кожен, хто вважає себе українцем!**

По смерті Володимира спадкоємці знову не дійшли згоди, кому бути на київському престолі. Бориса і Гліба було вбито, князем у Києві сів Святополк, але княжив недовго: 1026-го його скинув рідний брат Ярослав, якого батько поставив намісником у Ростові й Новгороді. Той самий Ярослав, який прозваний Мудрим і якого так старанно перетягують у свою історію москвити.



Отож Ярослав сів на престол у Києві, поділивши володіння з братом Мстиславом, який зійшов на кня-

зювання в Чернігові. 1036 року, коли Мстислав помер, Ярослав став одноосібним правителем могутньої Київської держави. Ну, не зовсім одноосібним. У містах князівства, і в Києві також, існували віча – органи представницької влади, а «депутати» віча звалися боярами.



До Києва їхали іноземні посольства, з Києвом, а не з гнилими московськими болотами, прагнули поріднитися європейські королі. І поріднилися – польські, шведські, шотландські, скандинавські, чеські, угорські... Влаштувавши шлюби дочок із чужоземними монархами, Ярослав мав рідню мало не в усій Європі, а відтак міг вибудовувати вигідну його державі політику, розбудовувати країну. Що й робив доволі успішно.

**А де ж московія, питаєте? Чекайте, скоро буде. Виникне 1277 року за наказом татаро-монгольського хана Менгу-Тимура як звичайний улус Золотої Орди. Ну так, Суздальське князівство – то ж іще не московія, а такі собі, задвірки Київської держави на Заліссі (до слова, Залісся – історична назва, так звали ті дикі місцини за княжих часів).**

Ярослав відігнав від Києва печенігів, укріпив південний кордон, звів міста над річками Рось і Трубіж – Корсунь, Канів, Переяслав.

За Ярослава було побудовано славетний Софійський собор у Києві і ще 400 церков, засновано перші монастирі – осередки культури.

1039 року Київ отримав дозвіл патріарха Константинопольського на існування самостійної Київської церковної митрополії.

**І саме за князювання Ярослава Мудрого було укладено перший збірник писаного звичаєвого права – «Руську правду».**



Щоб сини по його смерті не зруйнували могутню Київську державу, Ярослав встановив порядок успадкування престолу: князем у Києві мав стати найстарший. Та це не допомогло.

Ярослава Мудрого не стало 1054 року. Князем Київським став його найстарший син, Ізяслав. Та 1068-го половці розбили княжі дружини на ріці Альті, кияни повстали проти Ізяслава, він утік до Польщі, а на його місце став половецький князь Всеслав.

За рік Ізяслав, підтримуваний польською ріднею дружини, повернув собі трон, та знову правив недовго. 1073-го брати Святослав і Всеволод вигнали Ізяслава з Києва і на престол сів Святослав. Однак недовзі він помер, і Всеволод 1078 року мусив повертати Ізяслава до Києва, бо на чільний престол претендували князі-ізгої, які привели з собою половців. Ізяслав у битві з половцями був убитий, і Всеволод лишився княжити на київському столі аж до 1093 року.

Після цього за Київ розгорілася ще запекліша боротьба. Не стали в пригоді ні написані Всеволодом нові закони до «Руської правди», ні «Правда Ярославичів» – колективний твір Ізяслава, Святослава і Всеволода, який закріплював у владі тріумвірат князів. А державі ж потрібен був мир, треба було боронитися не від своїх, а від чужинців, половців, які діяли постійними набігами.

1097 року Володимир Мономах, аби припинити розбрат, зібрав князів у Любечі. На тому з'їзді постановили: ворожнечу припинити, кожному «тримати вотчину свою», яку успадкував від батька, і не зазіхати на чуже.

Саме так, мирно й ладно, жила Київська держава за правління Володимира Мономаха (1113–1125 рр.) та його сина Мстислава (1125–1132 рр.). Володимир Мономах додав до «Руської правди» «Устав Володимира

Всеволодовича» – 69 статей із нормами кримінального, цивільного й судового права. «Устав Володимира» ще й захищав незаможних від панського свавілля.

### **А що з московією – «спадкоємицею Київської Русі»? Та ще ж не вродилася...**

За часів Мономаха Київ розбудовувався й міцнів. Справу батька продовжив його син Мстислав. Та по Мстиславовій смерті 1132 року Київська держава не встояла, розпалась на удільні князівства – Київське, Переяславське, Чернігово-Сіверське. Останнє роздробилося спершу на дві частини, а згодом на понад десяток менших...

### **Чи ж зникла насправді Київська держава? Ні.**

Просто роздробилася на менші, змінила форму державного устрою, а це нормальний еволюційний етап у розвитку середньовічного суспільства, такі переживали чи не всі європейські імперії з державою Карла Великого включно.

Так і розвивалися б собі подроблені руські князівства, відбивалися б від половців та інших ворогів, якби не зайда з московських боліт, князь володимиро-суздальський Андрій Боголюбський, син Юрія Довгорукого. Він, самовільно осівши у Володимирі-над-Клязьмою, зробив це місто своєю столицею, розбудував, поставив ворота на зразок Золотих київських, звів собори... Усе нагадувало йому там величний Київ, де недовго правив його батько Юрій і де міг би правити й він... Але правив його кузен Мстислав Ізяславович, онук Мономаха!

У 1169 році Боголюбський напав на Київ і так дико й жорстоко понівечив місто, що й Батий жахнувся б. То був тяжкий удар, і прихід монголо-татар 1240 року лише довершив справу. Київська держава занепала.

**Та вистояло й розквітло Королівство Руське Данила Галицького, відоме також як Галицько-Волинська держава, яке зародилося ще за часів Мономаха після Любецького з'їзду – істинний правонаступник Київської держави.**

**А московія... Що московія? Крадені Боголюбським ікони з Вишгорода й Києва, крадені землі, крадена віра, крадена історія... От навіщо їм зазіхати на історію України-Русі? Адже мають власну – ту, що починається з 1240 року, з ярлика ординського хана.**



**За Україну вільну,  
незалежну, правову,  
європейську!**

# Війна, 2014 – лютий 2022 рр.

21 листопада 2013 року Кабінет Міністрів України зупиняє підготовку до підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

У відповідь на це в країні розпочинаються акції протесту, які продовжуються на початку 2014-го.

У життя українців міцно входять такі слова й поняття, як «Євромайдан», «Автомайдан» та «Революція Гідності». І, на жаль, такі як «антимайдан», «тітушки», «закони 16 січня», «сепаратисти», «зелені чоловічки» та... «війна».

### Січень – лютий 2014 рр.

#### Революція Гідності

Протести на початку 2014-го збирали в центрі столиці все більше й більше людей з різних куточків країни, росли барикади. Градус напруги в суспільстві невпинно зростав. Через сваволю силовиків на Майдані та біля адмінбудівель гинули протестувальники. З 18 лютого події набули стрімкого й непередбачуваного характеру. Вперше відбулася особливо масштабна й жорстока спроба розгону Євромайдану. «Беркут» пішов на штурм Майдану. На боці міліції, лояльної до влади, діяли найманці-провокатори, так звані тітушки. Унаслідок сутичок, що відбувалися на вулицях урядового кварталу, того дня було поранено й убито десятки євромайданівців. Багато жертв було в підпаленому силовиками Будинку профспілок. Але люди з Майдану не пішли. Сутички між протестувальниками та спецпризначенцями тривали наступні два дні. 20 лютого з'ясувалося, що майже всі убиті в ці дні були вражені пострілами в шию і груди.

Події в Києві відгукнулися хвилею протистояння свавілля влади в регіонах, активна частина населення виступала за оновлення України. Захоплення обласних державних адміністрацій, управління МВС і СБУ відбулися у Львові, Івано-Франківську, Дніпропетровську (нині Дніпрі), Хмельницькому, Житомирі...

Протистояння народу України закінчилося перемогою Майдану й поваленням режиму януковича.

#### Російська агресія без розпізнавальних знаків

Лютий відзначився ще кількома подіями, які стали провісниками початку відкритої агресії росії проти України. Після кривавої драми, що розгорнулася в центрі столиці, тодішній президент віктор янукович зрозумів, що народ не відступить від ідеї нової України, а подальші події загрожують його владі й життю. Тож уночі проти 22 лютого «гарант» утік з України до росії.

Того самого дня окремі підрозділи збройних сил рф незаконно перетнули державний кордон України та проникли на територію Автономної Республіки Крим. У містах Донбасу суттєво зростає кількість людей з «колардськими» стрічками, які проголошували, що захищатимуть «свій дом» від влади, яка прийшла на зміну самоусуненого від виконання обов'язків президента януковича. Сепаратистські настрої серед частини населення Донбасу наростали. Пізніше стане відомо, що

сепаратистами на Сході України керували російські спецслужби.

План, який уже давно виношував у своїй голові путін – загарбати український півострів Крим, – починає діяти. Діяти агресивно. 23 лютого в Севастополі на 20-тисячному мітингу «міським головою» проголошено громадянина росії Олексія Чалого. 26 лютого у Сімферополі кримські татари й українські активісти збираються на мітинг на підтримку територіальної цілісності України. А вже наступного дня озброєні «зелені чоловічки» – кадрові російські військові – захоплюють будівлі Верховної Ради АРК та Ради міністрів АРК у Сімферополі й підіймають над ними російські прапори. У Севастополі в той самий час російські військові з технікою без розпізнавальних знаків захоплюють аеропорт «Бельбек». З'являються блокпости на в'їздах до Криму з боку материкової частини України.

### Березень 2014 р.

#### Анексія Криму

І тоді весь світ почув путінську «казочку» про те, що російськомовним громадянам в Україні начебто загрожує смерть. 1 березня російська рада федерації надає президенту рф путіну дозвіл на застосування армії на території України. У відповідь Рада національної безпеки і оборони України ухвалює рішення привести Збройні сили України в повну бойову готовність та розробляє план дій на випадок прямої військової агресії з боку рф. Попри призупинення рішення кримського парламенту Верховною Радою України, рішення Конституційного Суду України та позицію Ради Безпеки ООН, 16 березня у Криму за присутності великої кількості озброєних російських військових було проведено незаконний «референдум» за введення півострова до складу росії, а вже 20 березня держдума рф оголосила про «приєднання» Криму до рф.

На всій території півострова відбулися масштабні силові акції, спрямовані на блокування та захоплення українських військових частин і кораблів, екіпажі яких героїчно намагалися врятувати судна й не здатися ворогу. Виконувач обов'язків президента Олександр Турчинов наказав передислокувати українські військові підрозділи до інших регіонів країни. Україна віддала півострів без озброєного опору.

**У світі захоплення росією АРК назвали анексією.**



## 107 активістів Євромайдану, які загинули у період з 22 січня до 20 лютого 2014 року, потім назвуть символічно — «НЕБЕСНА СОТНЯ».



### Напередодні

**Березень вирізняє ще низка подій на Сході України.** Після чергового проросійського мітингу учасники з триколорами під скандування «ра-сі-я» вкотре намагаються закріпитися в будівлі Донецької ОДА, до східних кордонів України рф починає підтягувати війська, за заявленою метою – для навчань. Українські

прикордонники фіксують порушення повітряного простору країни авіацією та БПЛА. На вулицях міст Сходу країни зростає кількість озброєних та агресивно налаштованих людей. Наприкінці місяця армія країни-агресора на кордоні з Україною налічує вже близько 100 тисяч військових, сотні артилерійських систем, БТРів, бойову авіацію.

**Унаслідок сутичок, що відбувалися на вулицях урядового кварталу, того дня (18 лютого 2014 року) було поранено й убито десятки євромайданівців. Але люди з Майдану не пішли...**







## Активна фаза війни

Квітень 2014 р.

Введенню 14 квітня у дію рішення Ради нацбезпеки і оборони України «Про невідкладні заходи з подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності» та оголошенню початку широкомасштабної антитерористичної операції (АТО) зі звільнення захоплених бойовиками, підконтрольними росії, територій Донецької та Луганської областей України передують низка подій на Сході та Півдні.

За кримським сценарієм сепаратисти захоплюють приміщення СБУ, міліції та адміністративні будівлі, проголошують нашвидкуруч «народні республіки». У деяких містах сили українського спецназу вдало звільняють від терористів будівлі облдержадміністрацій, зокрема в Харкові ліквідують загрозу утворення «ХНР». Однак за підтримки російських спецслужб і «зелених чоловічків» під контролем бойовиків опиняється майже половина Донеччини та Луганщини (Донецьк, Луганськ, Горлівка, Лисичанськ, Маріуполь). 12 квітня під командуванням полковника російських спецслужб ігоря гіркіна (стрелкова) вони окупуєть Слов'янськ. Того самого дня Україна дізнається про захоплення проросійськими бойовиками Краматорська, Дружківки, Артемівська (нині Бахмут).

Стає очевидним, що в ситуації, яка склалася, сил українського спецназу замало. До поступового звільнення захоплених терористами міст і сіл залучаються Збройні сили України, сформовані підрозділи Національної гвардії та добровольчі батальйони (добробати).

Травень – червень  
2014 рр.

**Ці місяці запам'яталися і перемогами сил АТО, і, на жаль, терористичними діяннями сепаратистів, яких підтримували військові фахівці з росії.** Останнє стає зрозумілим, коли 2 травня в небі над Слов'янськом із переносного зенітно-ракетного комплексу було збито гелікоптер сил АТО. До того ж на різних ділянках фронту бійці сил АТО беруть у полон російських військових із відповідними документами. Натомість росія заперечує участь у конфлікті на території України, стверджуючи, що там перебувають лише добровольці, відставники та... відпускники.

Події на фронті розвиваються блискавично. На початку травня десантні війська ЗСУ відновлюють контроль над телевежею на горі Карачун біля Слов'янська. 10 травня керівництво АТО ухвалює рішення відвести з Маріуполя бійців Національної гвардії, щоб уникнути ескалації в місті, зокрема й через те, що напередодні містяни продемонстрували значну підтримку сепаратистам. А за п'ять днів уночі українські військові зачищають п'ятикілометрову зону навколо телевізійної вежі у Слов'янську та знищують замасковану базу терористів поблизу Краматорська.

**22 травня під Волновахою (Донецька область) стався напад на табір сил АТО, внаслідок якого загинули 18 українських військовослужбовців. Вважається, що саме з цього дня почалися регулярні бойові зіткнення сил АТО зі збройними формуваннями сепаратистів.** Першим кроком був штурм бойовиками прикордонної застави в Луганську, який за кілька днів призвів до відведення із застави

українського гарнізону, та перетин кордону групою озброєних росіян і напад на прикордонний пункт пропуску «Маринівка». Далі були перший бій за Донецький аеропорт, коли українські воїни знищили до 300 сепаратистів, звільнення від терористів Красного Лиману, перші бої за Савур-Могили на Донеччині, штурм і звільнення Маріуполя бійцями Національної гвардії України, МВС України та територіальної оборони України «Азов» і «Дніпро-1», звільнення силами АТО містечок Ямпіль і Кіровськ, села Весела Гора (навпроти м. Щастя), авіаційні удари по базі проросійських сил біля окупованої Станиці Луганської. Потім – збитий бойовиками в червні літак Іл-76 у Луганську, що призвело до загибелі 49 українських військових. Тоді – відновлення Україною контролю над 250 км державного кордону на Донбасі...

У той самий період рф налагодила постачання своїм підконтрольним бойовикам важкої бронетехніки з рф. Так, 12 червня до Сніжного (Горлівський район) прибула колона танків, через Луганськ пройшла колона систем залпового вогню «Град».

**Наприкінці червня президент України Петро Порошенко відповідно до рішення РНБО ввів у дію план з мирного врегулювання ситуації у східних регіонах України та на тиждень (до 1 липня) призупинив АТО.**

## Друга половина 2014 – початок 2015 рр.

**У перший день липня за наказом президента розпочалася повномасштабна військова операція з активного контрнаступу військових сил України на всій лінії фронту.** Одним із завдань операції була тотальна ізоляція зони конфлікту від військового забезпечення з боку росії. Успішними бойовими діями вже до 11 липня було повернуто під контроль України багато сіл Донецької області, міста Краматорськ, Слов'янськ, Артемівськ (Бахмут), Дружківка, Костянтинівка та Сіверськ.

Та тут у війну відкрито вступає регулярна російська армія: 11 липня ракети з території росії ударяють по українських формуваннях під Зеленопіллям Луганської області.

Ракетні й артилерійські обстріли з території ворожої країни стають регулярними – за фактом це відкри-

та збройна агресія. Але наступ українських збройних сил на Сході країни не припиняється. Щоб стримати їх, росія вводить свої регулярні війська на територію України. Того ж місяця на перетинах кордонів з'являються так звані «гуманітарні конвої» від рф, та замість заявлених харчів і медикаментів кремль постачає зброю бойовикам. Перший такий «конвой» заїхав до України, коли саме починав утворюватися «Іловайський котел» – 22 серпня.

Вороги хвилюються, а особливо за донецький напрямок. І не дарма: до середини серпня українській армії вдалося звільнити від терористів багато міст і сіл Луганської області, серед них – Рубіжне, Торецьк (колишній Дзержинськ), Соледар, Северодонецьк, Попасну, Первомайськ...

**Назавжди залишаться в пам'яті українців і стануть частиною військової історії того періоду героїчні бої сил АТО з метою зупинити, стримати навалу ворожого війська та проросійських терористів.**



## Рейд. Сила нескорених

**Рейд підрозділів 95-ї Окремої десантно-штурмової бригади, метою якого було деблокування українських підрозділів на південному кордоні Донецької області.** У процесі рейду було пройдено близько 470 км, зокрема, 170 км із боями по тилах противника. Завдяки вмілим діям наших десантників і піхотинців з оточення вийшли 3 тисячі людей і понад 250 одиниць техніки. На своєму шляху бійці ОДШБ знищили опорні пункти і блокпости супротивника, захопили зброю і військову техніку. За словами американського військового експерта Філіпа Карбера, «це – найдовший рейд збройного формування у військовій історії світу». Оповідь про цей героїчний рейд відображено в документальному фільмі «Рейд. Сила нескорених» (2015 рік).

## Іловайський котел

**Найкривавіший епізод війни на Донбасі.** Кілька разів, починаючи з 6 серпня, українська армія намагалася штурмом узяти Іловайськ, на той час уже захоплений бойовиками. Частину міста вдалося взяти під контроль після третьої спроби. Тривають бої за місто, але 24 серпня до збройних формувань «ДНР» приєднуються російські регулярні війська (+ близько 100 одиниць бойової техніки), що стає неочікуваним для керівництва АТО. Іловайське угруповання, яке складається з батальйонів «Донбас» і «Дніпро-1», батальйонів МВС «Херсон», «Світязь» і «Миротворець», а також зведеної роти 93-ї та 17-ї бригад ЗСУ, 28 серпня опиняється в оточенні. Українських бійців у Іловайську розстрілюють з «градів» та «ураганів». 29 серпня вдається дійти згоди з російською стороною про «гуманітарний коридор» для виходу українських військових з оточення, тільки за однієї умови: вихід можливий без зброї та важкого озброєння. Але те, що назвали «гуманітарним коридором», попри всі домовленості перетворилося на дорогу смерті для українських військових, яких розстрілювали майже впритул.

Ці трагічні події отримали назву «Іловайський котел». Пробиваючись із боями, українські війська відступали з «котла» до 4 вересня. Україна тоді зазнала значних втрат – разом понад тисячу людей убитими, пораненими, полоненими і зниклими безвісти.

2019 року за указом президента Володимира Зеленського **29 серпня стало Днем пам'яті** захисників, які загинули у боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

## Донецький аеропорт: 242+2 дні героїчної оборони

**Перший бій за Донецький аеропорт (ДАП) відбувся у травні.** За допомогою авіації та десанту 26 травня ворога було витіснено із займаних позицій, летовище з прилеглими до нього об'єктами перейшло під контроль сил АТО. Протягом усього літа сутички з ворогом мали короткочасний та епізодичний характер. Через селище Піски захисникам аеропорту постачали провізію й боеприпаси, відбувалася ротация, здійснювалася вогнева підтримка артилерією. Важкі бої розпочалися з вересня попри домовленості про припинення вогню на Донбасі, яких досягнули в Мінську 26 серпня під час особистої зустрічі президента Порошенка з путіним і 5 вересня під час зустрічі тристоронньої контактної групи Україна – Росія – ОБСЄ (Мінські угоди-1). Від початку вересня до кінця листопада ворог намагався за підтримки ударів з артилерії та мінометів (до 50 обстрілів щодня) неодноразово штурмувати ДАП. У ході цих боїв загинули й зазнали поранень десятки українських бійців.

30 листопада сили АТО залишають приміщення старого терміналу та зосереджуються на території нового. Вежа аеропорту, з якої весь час велася коригування вогню, теж залишається під контролем оборонців, що дає їм змогу своєчасно отримувати артилерійську підтримку. Але через тривалі масовані обстріли з танків і зенітних установок 13 січня вежа обвалюється.

Найтрагічнішими днями оборони, коли українські захисники зазнають найбільших втрат, стають 19 січня –



перший потужний підрив бойовиками перекриття терміналу, та 20 січня – другий підрив і руйнація терміналу. Спершу саме цей день вважали останнім днем за пеклої боротьби за Донецький аеропорт – **офіційна цифра становила 242 дні, допоки не з'ясувалося, що ще дві доби шестеро українських бійців утримували позицію в пожежному депо, розташованому між терміналом і вежею.**

Тож протягом 244 днів (саме на цьому періоді на полягають оборонці ДАП) у різний час аеропорт утримували спецпризначенці 3-го окремого полку, бійці 93-ї та 72-ї окремих механізованих, 79-ї, 80-ї, 81-ї, 95-ї окремих аеромобільних бригад, бійці ДУК «Правий сектор» і зведеного загону «Дика качка», 1-ї та 17-ї окремих танкових бригад та 57-ї окремої мотопіхотної бригади, 90-го окремого аеромобільного та 74-го окремого розвідувального батальйонів, бійці полку «Дніпро-1» та «Карпатської січі». Вже тоді українські захисники, яких **назвали почесним іменем «кіборги»** за їхню незламність і надлюдську мужність, показали путіну й усій його ненажерливій зграї, що Україна здатна чинити опір агресії росії.

Ось уже понад 9 років поспіль **20 січня Україна вшановує пам'ять загиблих захисників Донецького аеропорту.**

## Дебальцевський плацдарм

**У ході успішної військової операції влітку місто Дебальцеве, що мало стратегічно важливий залізничний вузол, очистили від проросійських бойовиків.** Із серпня 2014 року воно та прилеглі до нього невеликі міста й села перебували під постійним обстрілом російських «градів», важкої артилерії й танків. Та наші війська – підрозділи ЗСУ, МВС, Національної гвардії та СБУ – мужньо утримували Дебальцевський плацдарм під своїм контролем. І це попри те, що ворог мав перевагу майже у 3–4 рази за кількістю й особового складу, й важкого озброєння.

21 січня 2015 року почалися найзапекліші бої за Дебальцеве попри чергові домовленості, укладені 12 вересня 2015 року в Мінську (Мінськ-2), про припинення вогню, зупинку на поточній лінії зіткнення та встановлення 30-кілометрової зони безпеки.

Майже місяць тривали масовані щільні артилерійські обстріли українських позицій, велися перестрілки на малих відстанях зі стрілецької зброї, вуличні й танкові бої. Окупанти під час штурму опорників і блокпостів не хетували ударами по цивільній інфраструктурі, перетворюючи все навколо на руїни.



Відхід українських підрозділів під прикриттям бойових броньованих машин та артилерії розпочався в ніч із 17 на 18 лютого і тривав кілька днів. Було розроблено два основні маршрути відходу невеликими колонами й один хибний, де рух колон тільки імітували. Це була дуже складна операція, в якій, однак, втрати було зведено до мінімально можливих за умов, що склалися.

Сили АТО утримували Дебальцеве настільки довго, наскільки дозволяла ситуація. Контроль над Дебальцевим дав змогу зупинити просування ворога вглиб території України, зірвавши в такий спосіб його плани на масштабний наступ, зокрема захоплення Артемівська (Бахмуту), Краматорська й навіть рух у напрямку Харкова.

**18 лютого увійшло в історію України як День пам'яті загиблих захисників під Дебальцевим.**

**Унаслідок військових операцій, проведених силами АТО, на 24 лютого 2015 року під контролем проросійських сепаратистів і російських військових залишилася вдвічі менша територія, ніж на початку проведення АТО. Вона становила близько третини площі Донецької та Луганської областей.**

## Окопна війна

2015 – 2020 рр.

### Уже після Мінська-2

За Мінськими угодами на Донбасі ще з осені 2014 року мали припинитися активні бойові дії, на практиці стійка тиша ніколи не тривала довше кількох тижнів. Ворога вдалося зупинити, але далось це ціною життів тисяч українських військових, добровольців, медиків, волонтерів, цивільних. Під час прем'єрного показу фільму «Кіборги» 6 грудня 2017 року була оприлюднена кількість загиблих українських воїнів за увесь період антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях – 2750.

Попереду були порушення режиму тиші та загрошення боїв у районах Мар'їнки (липень 2015-го), Авдіївки (літо 2016-го – лютий 2017-го), Світлодарської дуги (кінець 2016-го), захоплення ЗСУ Широкиного (лютий 2016-го). Найгарячішими точками у 2016–2017 рр. залишаються район Ясинуватської розв'язки, Піски, Краснорівка, Станиця Луганська, Кримське, Докучаєвськ.

**Точиться позиційна війна: захоплення «сірих зон» та окремих висот, спроби посилення контролю, зокрема й вогневого, на певних напрямках, боротьба диверсійних груп (ДРГ).**

За цими подіями стоять військові, нацгвардійці, поліцейські, прикордонники та добровольці, які так само, які під час активних бойових дій, отримують поранення, гинуть від куль і снарядів противника у бойових зіткненнях із ворожими ДРГ.

Серед важливих подій 2018 року, які військових дій на території України, варто згадати 25 квітня, коли ПАРЄ визнала конфлікт на Донбасі «російською війною проти України» (до того це звучало як «війна в Україні»), та 30 квітня, коли антитерористична операція (АТО) офіційно за Указом президента Петра Порошенка припинила своє існування. **У тому ж документі було оголошено про початок операції Об'єднаних сил (ООС) під керівництвом ЗСУ «для забезпечення захисту територіальної цілісності, суверенітету і незалежності нашої держави».** На події на фронті це суттєво не вплинуло: тривала та сама позиційна війна з незначним просуванням української армії на кількох ділянках. Від початку ООС

було взято під контроль три населені пункти: Шуми та Південне (відоме також як Чигирі) на Донеччині й хутір Вільний у Луганській області.

**У квітні 2018 року надійшла звістка про перші ПТРК FGM-148 Javelin, що надійшли в Україну.** А в листопаді цього ж року було укладено попередні домовленості про придбання Україною в компанії Baykar Makina (Туреччина) безпілотників Bayraktar. **Перші такі комплекси оперативно-тактичного рівня Bayraktar TB2 ЗСУ прийняли на озброєння в березні 2019 року.**

На фронті з'явився термін «розведення сил». Таким чином окопна війна мала зійти нанівець. Перша спроба відбулася на початку жовтня 2016 року на двох ділянках фронту, біля сіл Петрівське та Богданівка. Бійці обох сторін відійшли від лінії зіткнення на 1 км, згодом повернулися на свої позиції, адже стійкого перемир'я на жодній із ділянок так і не побачили. Друга спроба розведення сил відбувалася вже 2019 року. У червні – біля Станиці Луганської, в листопаді – в районі Золотого на Луганщині та в районі Богданівка – Петрівське на Донеччині.

Українські підрозділи змушені були відходити зі своїх позицій. На українських кордонах солдати продовжували чесно й віддано виконувати свою роботу. Завдяки їм український народ продовжував жити і будувати майбутнє.

**Непростим виявився 2020 рік.** Обстріли й сутички стали рідшими, проте війна нікуди не зникла. Вона немов причаїлася.

**Мирні частини України жили своїм повсякденним життям, а на лінії зіткнення в зоні ООС українські військові тримали оборону.**

За даними ГУР МОУ, що з'явилися у ЗМІ в березні, загалом уздовж кордону з Україною, зокрема й на окупованих територіях, РФ зосередила близько 87–90 тисяч своїх військовослужбовців, 1100 танків, 2500 бойових броньованих машин, 1600 артилерійських і ракетних систем, 340 бойових літаків і 240 бойових вертольотів, понад 50 кораблів/катерів та 6 підводних човнів. Протягом року не припинялися артобстріли, бойові зіткнення, снайперський вогонь. Лінію розмежування неодноразово перетинали російські безпілотники. Втрат зазнавали і українські військові, і цивільне населення. Так, російсько-терористичні війська наприкінці серпня випустили понад 60 мін і снарядів калібру 120 мм та 122 мм по житлових кварталах Авдіївки.







**ЗА КРОК  
ДО НОВОЇ  
РЕАЛЬНОСТІ...**

## 2021 – початок 2022 рр.

**«Чи буде повномасштабне вторгнення?» Це запитання 2021 року ставив собі кожен українець.** Ми шукали відповіді у своїх рідних і друзів, у ЗМІ та на телебаченні, у промовах відомих політиків та військових експертів, у самих себе...

Здавалося, що у XXI сторіччі це неможливо: хіба когось у голову прийде така думка, коли стільки планів, ідей, можливостей?.. Але факти й цифри вказували на те, що загальна ситуація на лінії зіткнення в зоні ООС може змінитися на гірше. Вже у квітні люди, які знаються на військовій справі, стверджували: спостерігається наймасовіше стягування російських збройних сил до кордону з Україною з часів 2014–2015 років – періоду гарячої фази боїв на Донбасі; такі дії більше схожі на підготовку до наступу, ніж до оборони. На східному кордоні почастішали затримання озброєних людей, які під виглядом, наприклад, членів Спільного центру з контролю та координації, здійснювали розвідку залишених Збройними силами України позицій. Навесні набули активності ворожі дрони (хоча це й підлягало під заборону на час перемир'я), які працювали навідинниками – обстріли стали фактично щоденними, вогонь вела, зокрема, важка артилерія. Бійці в зоні ООС зазначали: ворог цілить не лише по 1-й лінії українського захисту, а й намагається влучити у пункти управління чи підрозділи забезпечення в тилу передової.

### 30 жовтня 2021 р.

The Washington Post повідомила про активізацію нарощування російських збройних сил поблизу українських кордонів, зокрема в білорусі. А вже **9 листопада** міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба оприлюднив інформацію про те, що росія зосередила поблизу кордонів з Україною (включно з територіями окупованих Криму та Донбасу) близько 115 тис. військових із технікою (понад 40 батальйонних тактичних груп). **Трохи більше ніж через місяць** секретар РНБОУ Олексій Данилов повідомив, що росія зосередила 122 тис. військових у 200-кілометровій зоні від кордону з Україною та 143,5 тис. – у 400-кілометровій.

### Січень 2022 р.

Серед головних подій січня слід зазначити російсько-американські перемовини в Женеві щодо зниження напруженості навколо України і розширення НАТО, які закінчилися безрезультатно.

### 22 січня.

До Києва прибула перша частина військової допомоги від США, зокрема близько 90,7 т летальної зброї й боеприпасів, наступного дня – друга частина (80 т), а **25 січня** в аеропорту «Бориспіль» сів літак із третьою частиною зброї зі США (70 т зброї, зокрема 300 протитанкових комплексів Javelin). **24 січня** армія рф розгорнула поблизу України, зокрема в Криму, навчання за участю 6000 військовослужбовців і 60 літаків.

**Станом на кінець 2021 – початок 2022 рр. жертвами війни на Донбасі стали понад 3600 українських військових і понад 3900 цивільних. Майже два мільйони осіб через війну були змушені змінити місце проживання. Під тимчасовою російською окупацією перебувало 7% української території.**

### Початок лютого.

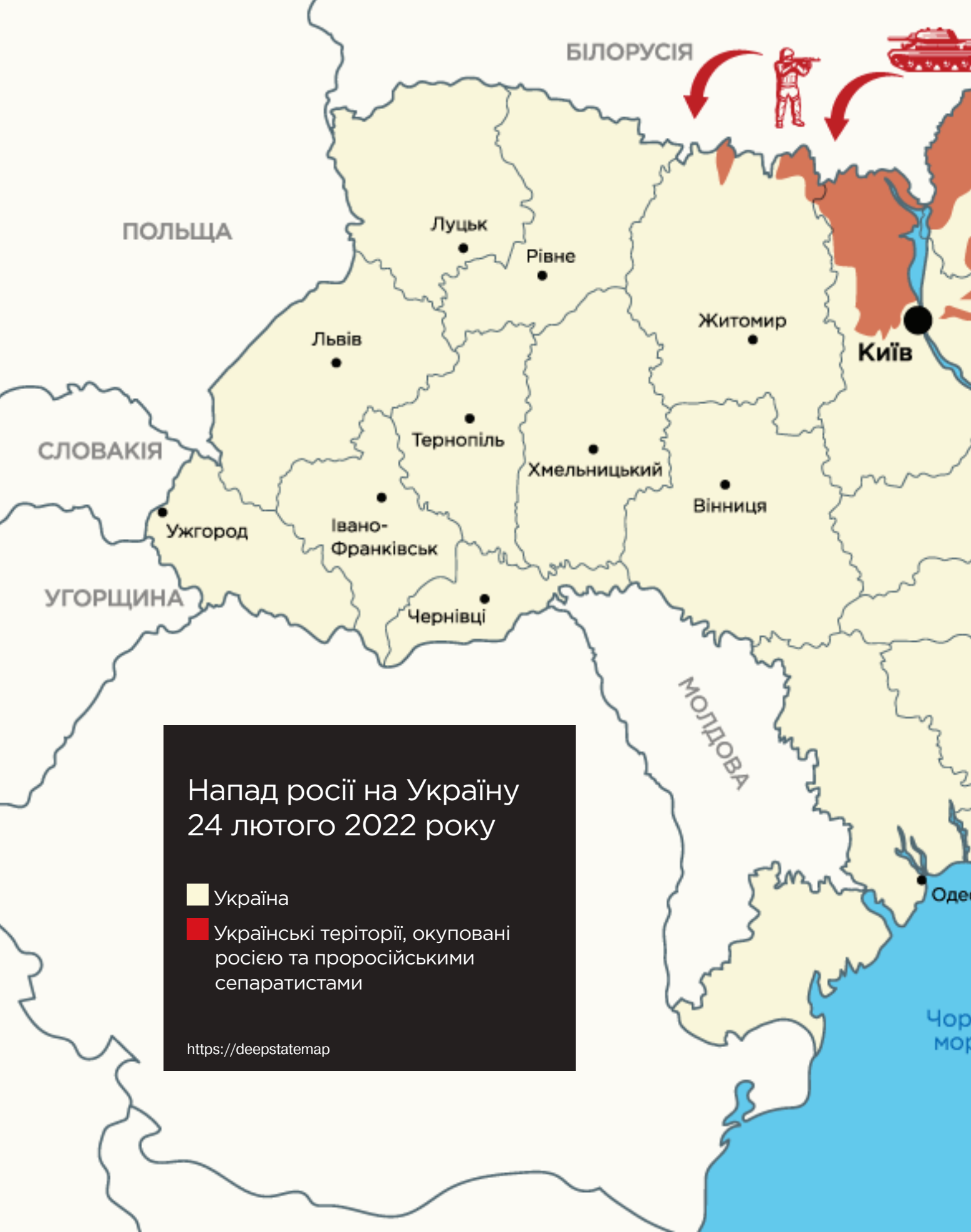
За повідомленням міністра оборони України Олексія Резнікова, вздовж усього кордону з Україною з боку рф, білорусі та тимчасово окупованих територій було зосереджено близько 140 тис. російських військових із повітряним та морським компонентом включно.

### 21 лютого.

Президент росії путін підписав укази про визнання незалежності територій, підконтрольних угрупованням «ДНР» та «ЛНР», і розпорядився, щоб російські збройні сили здійснили там «функції з підтримання миру». Вже наступного дня рада федерації дозволила ввести туди російські війська. Ватажки «ДНР» та «ЛНР» не змусили себе довго чекати й наступного дня офіційно звернулися до путіна з проханням про допомогу також в отриманні контролю над неокупованими частинами Донецької та Луганської областей.

**23 лютого.** Станом на цей день – вже не першу добу по всій лінії розмежування тривали обстріли із забороненої мінськими домовленостями великокаліберної зброї.

**Увечері Верховна Рада України затвердила указ президента Володимира Зеленського про запровадження надзвичайного стану в окремих регіонах України з 00:00 24 лютого терміном на 30 днів. Це був останній вечір перед повномасштабним вторгненням російських військ в Україну...**



БІЛОРУСІЯ

ПОЛЬЩА

Луцьк

Рівне

Львів

Житомир

Київ

СЛОВАКІЯ

Тернопіль

Хмельницький

Вінниця

УГОРЩИНА

Ужгород

Івано-Франківськ

Чернівці

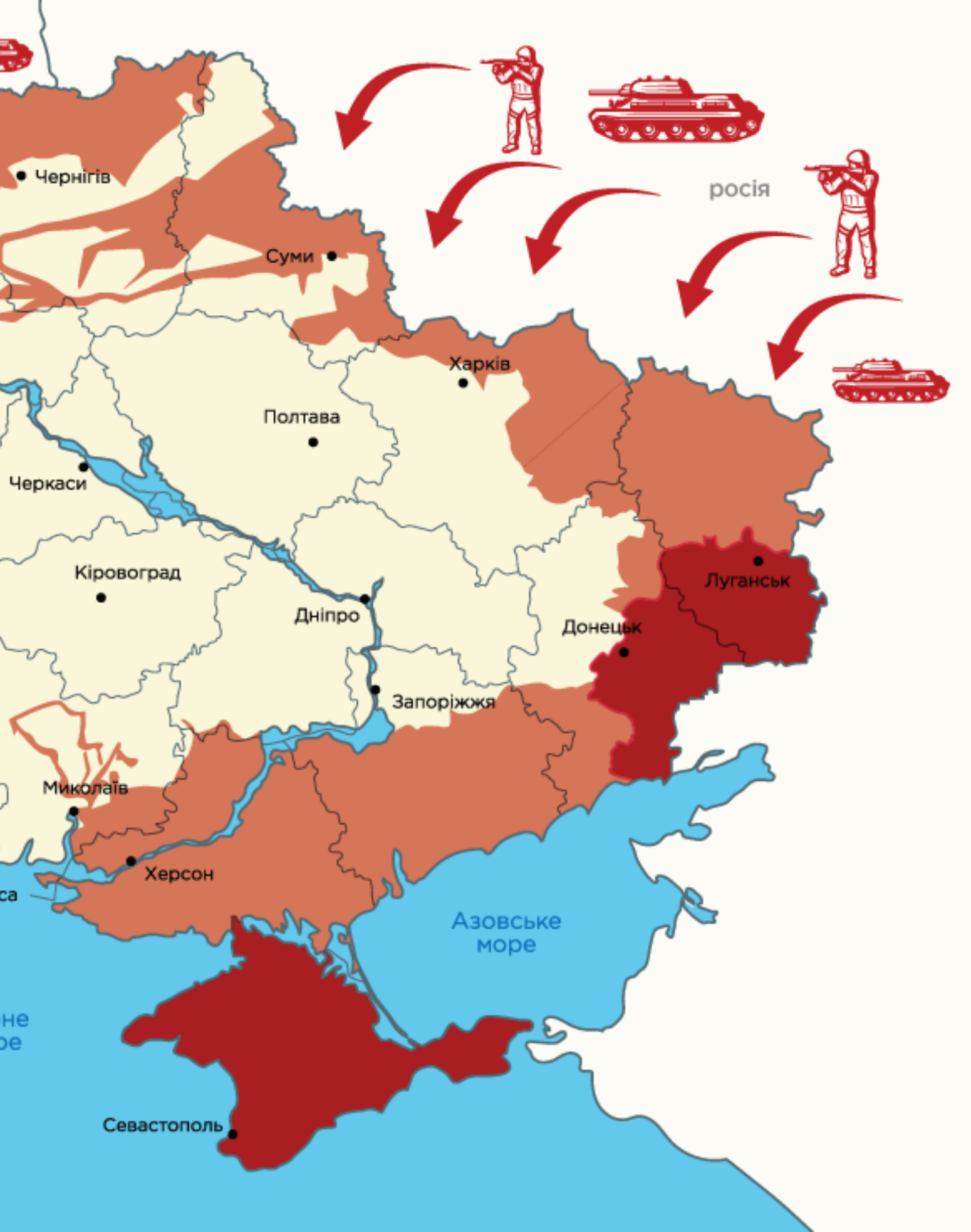
МОЛДОВА

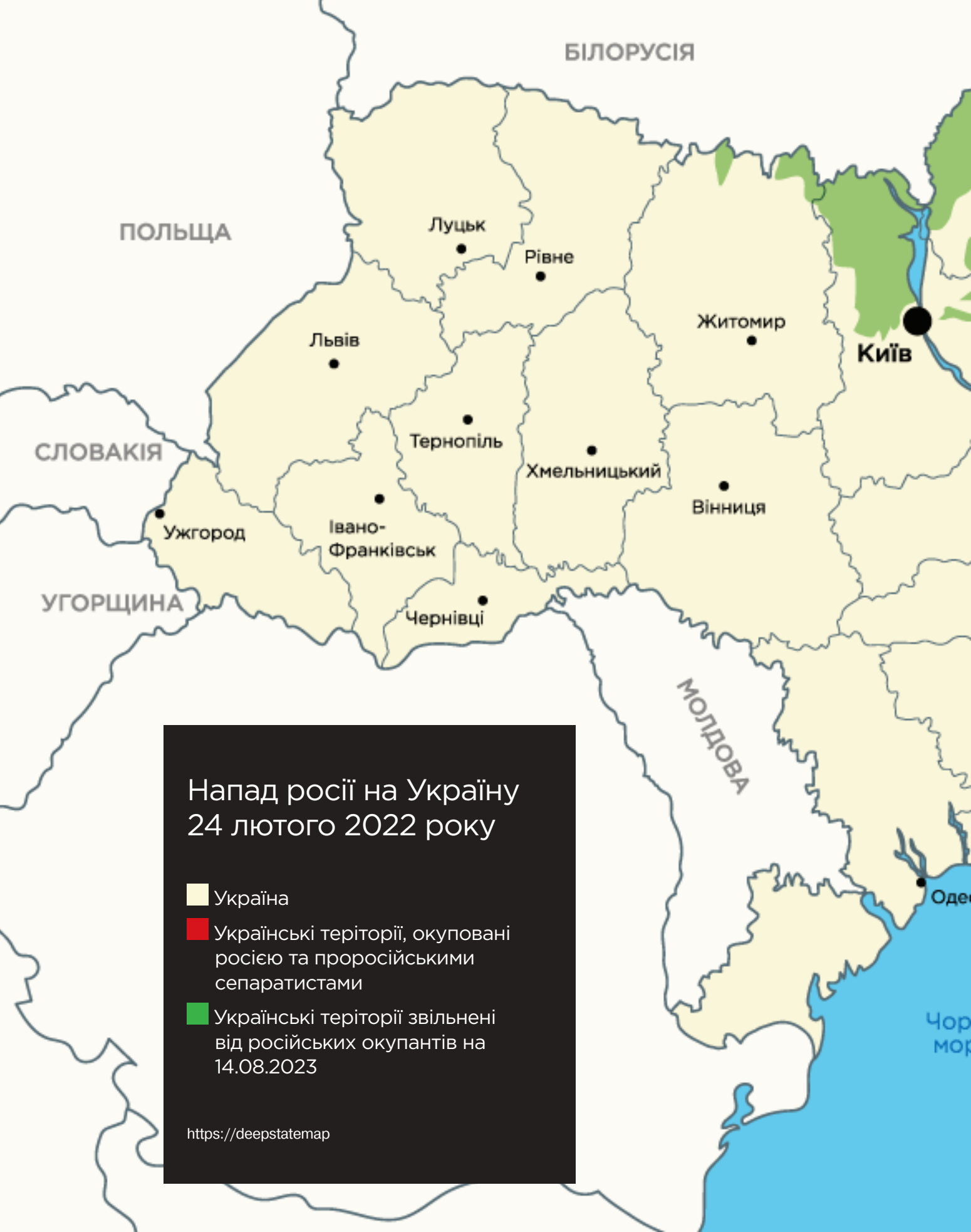
# Напад росії на Україну 24 лютого 2022 року

- Україна
- Українські території, окуповані росією та проросійськими сепаратистами

<https://deepstatemap>

Чорне море





## Напад росії на Україну 24 лютого 2022 року

- Україна
- Українські території, окуповані росією та проросійськими сепаратистами
- Українські території звільнені від російських окупантів на 14.08.2023

<https://deepstatemap>



росія

• Чернігів

• Суми

• Харків

• Полтава

• Черкаси

• Кіровоград

• Дніпро

• Донецьк

• Луганськ

• Запоріжжя

• Миколаїв

• Херсон

Азовське море

• Севастополь



**«Ти прийшла в мою хату, брудна і неміта  
І постукала в двері церковним дзвоном,  
Не питаючи згоди до мене вселилась  
І спокій забрала, не питаючи згоди...»**



# До ПЕРЕМОГИ!

Слова пісні «С\*ка-війна» талановитого українського музиканта й людини, якій ніколи не була байдужа доля Батьківщини, Кузьми Скрябіна, в лютому 2022 року виявилися пророчими. Пісню він записав за декілька днів до своєї загибелі 2 лютого 2015 року. А за три місяці до цього в інтерв'ю Остапу Дроздову співак наголошував: те, що відбувалося тоді на території Донбасу, – то не АТО. «Чому називають АТО, якщо то давним-давно війна? Повномасштабна, велика війна. Лінія фронту більш ніж 500 км... Мені страшенно болить, що ті люди гинуть ні за що. Бо то є жахлива війна».

## До ПЕРЕМОГИ!

**Так, коли 2014-го почалася війна на Донбасі, більшості українців здавалося, що страшнішого вже не буде. Але... 24 лютого 2022 року змінило геть усе в житті кожного з них і країни загалом. Це мав бути звичайний буденний день, але цей четвер став початком повномасштабного вторгнення російських військ на територію України.**

Більшість українців того ранку прокинулася від вибухів, дзеленчання шибок у вікнах і спрацювання сигналізації автівок, гучних звуків винишувачів у небі. Хтось дізнався про розпочату росіянами війну з дзвінків рідних і друзів, хтось – з офіційного звернення влади. Перші секунди... Заціпеніння, шок, пекуча ненависть... Поки цивільні намагалися оговтатись і прийняти те, що трапилось, збирали речі та думки докупи, військові вже вели бої по всій лінії зіткнення на Донбасі та Херсонщині, в низці північних областей – Чернігівській, Сумській, Київській і Харківській, на острові Зміїний у Чорному морі. Ворог зайшов навіть із території Білорусі – країни, від якої менш за все українці очікували зради. Миттєво росли черги до військкоматів у всій країні, чоловіки та жінки вступали до лав ТрО, в національні корпуси «Айдар», «Азов» тощо. Серед них, звичайно, були ті, хто вже відчув на собі тяжкість боїв у 2014–2015 роках, і ті, хто не мав жодного військового досвіду.

Одна частина громадян встала зі зброєю в руках на захист та оборону країни, інша пішла у волонтери, третя – працівники критичної інфраструктури, які просто вчасно виконували свою роботу: гасили пожежі, розбирали завали, повертали світло та воду в будинки після ракетних обстрілів і бомбардувань. Захід країни (Львів, Хмельницький, Чернівці тощо), який залишався у відносній безпеці, почав приймати тих, хто змушений був через бомбардування та страх за дітей і рідних залишити свої домівки. Незнайомі до того люди надавали їм притулок, на дорогах і вокзалах їх зустрічали гарячим чаєм, їжею та засобами особистої гігієни. На вулицях міст, які потрапили під масовані ворожі обстріли, власники залишали навіть автівки з повним баком пального та записками, в яких пропонували скористатися машиною для евакуації. Багато чужих людей якось миті стали рідними.

У ці перші дні українці об'єдналися як ніколи у своїй біді, адже виходів із ситуації було лише два: здатися або боротися. Перше – не про українців узагалі. Історія України – це історія про боротьбу за незалежність. Тож залишався тільки об'єднатися задля захисту своєї Батьківщини від навали злісного, жадібного, заздрісного ворога – рашистів (англ. russia, «раша» + «фашизм»). Національна солідарність вплинула на хід війни та стала головною опорою української державності.

**«Україна захищається і не віддасть своєї свободи, що б там не думали в Москві», — заявив президент Зеленський на брифінгу 24 лютого 2022 року**

Як показали далі події 2022–2023 років, ані сміливості, ані сили духу українцям не позичати. Колись про героїчні вчинки українських бійців і цивільних громадян напишуть тонни книжок і в Україні, і у світі. Адже в процесі бойових дій швидко стало зрозумілим, що українці ведуть боротьбу з росією не тільки за свою свободу, а й за мирне життя країн Європи й усього світу.

## Перший і найдовший день повномасштабної війни 24 лютого 2022 року

**Близько 03:40** на територію Луганської області зайшла перша колона російських танків. Збройні сили рф завдали удару по міжнародному пункту пропуску «Велика Писарівка», що в Охтирському районі Сумської області.

**Приблизно о 04:50** президент росії путін у відеозверненні заявив про початок «спеціальної військової операції» проти України. За кілька хвилин після цього ракетних ударів зазнали Київ, Львів, Івано-Франківськ, Харків, Миколаїв, Житомир, Маріуполь, Запоріжжя, Дніпро, Рівне, Луцьк, Одеса та ще десятки міст по всій Україні. Ворожа артилерія розпочала обстріли території та населені пункти України вздовж державного кордону. Водночас росія завдала ракетно-бомбових ударів по аеродромах у Борисполі, Озерному, Кульбакиному, Чугуєві, Краматорську, Чернобаївці, а також по військових об'єктах Збройних сил України.

**Після 06:30** російські війська вже були на об'їзній дорозі біля Харкова. З боку Білорусі окупанти зайшли на те-



риторію Чорнобильської АЕС і далі пробивалися вздовж Дніпра на Київ, інша група військ рушила в бік Чернігова й далі в напрямку столиці. Одночасно російська війська зайшли з Гомеля на Чернігів, також із росії вони рухалися на Глухів, Суми, Охтирку, Харків, Куп'янськ, Ізюм і Балаклію. Луганщину росіяни штурмували зі сходу та півночі. З Криму ворожа армія зайшла трьома колонами та рушила на Херсон, Мелітополь і Бердянськ.

**О сьомій ранку президент України Володимир Зеленський оголосив про запровадження воєнного стану в країні, а невдовзі – і це було очікувано – про розрив дипломатичних відносин із росією.**

**До кінця доби** російські війська просунулися на відстань до п'яти кілометрів на півночі Харківської та Чернігівської (наступ противника тут ЗСУ зупинили близько 12-ї години) областей. На Донеччині ворог атакував Волноваху й Маріуполь. Бої точилися у Станиці Луганській і Щасті. Тривалі бої за Генічеськ, Скадовськ, Чаплинку, Охтирку, Суми закінчилися окупацією Генічеська й міста Олешки. Ворог узяв під контроль Чорнобильську АЕС і покинуте місто Прип'ять. Були перші спроби захопити Каховську ГЕС, які закінчилися провалом. Унаслідок морського та повітряного бомбардування російські загарбники захопили острів Зміїний. Розпочалася блокада українських морських портів.

**Міста та населені пункти  
України зазнають руйнівних  
ударів збоку росії...**







### Бліцкригу не вийшло

**Із перших годин вторгнення окупанти вели наступ на Київ уздовж обох берегів Дніпра з метою захопити місто за три дні.** З тією ж метою просувалися з різних боків кордону великими магістралями інші ворожі угруповання.

Однією з перших цілей російських військ став аеропорт «Антонов», що в Гостомелі. Він мав забезпечити їм плацдарм для швидкого переміщення військ і техніки в напрямку столиці.

Зранку на штурм аеропорту відправилися елітні ворожі десантники 35 гелікоптерами в супроводі штурмовиків. Паралельно до аеропорту проривалися російські ДРГ, а також ішли колони регулярних підрозділів супротивника. З боку російського командування захоплення аеропорту було частиною такого собі бліцкригу, в підсумку якого планувався полон українського керівництва, парад російських військ у столиці, формування проросійського уряду, знищення суверенітету України. Однак не так сталося, як планувалося.

Першу хвилю російського парашутного десанту в Гостомелі українські бійці знищили. Долучилася авіація ворога. У бій з нею вступили п'ять українських бойових літаків. На землі під обстрілами продовжували майже до останнього ПЗРК чинити опір українські бійці. Близько 17-ї вони мусили відійти, але... Злітно-посадкова смуга летовища, «засіяна» уламками бойових гелікоптерів РФ і пошкоджена артилерією, технічно не могла приймати ворожі літаки з важкою технікою та військовими на борту, які на той час уже були в повітрі. Пізно ввечері після атаки підрозділів 8-го полку ССО, 72-ї ОМБр імені Чорних запорожців, 80-ї та 95-ї бригад ДШВ, сил ТрО, Грузинського легіону та Національної гвардії аеропорт повернувся під український контроль. На жаль, ненадовго. Проте задум росіян щодо летовища було зірвано остаточно.

Операція тривала 9 годин. Гвардійці разом з іншими підрозділами ЗСУ збили шість гелікоптерів – тих

самих, яким «аналогов в міре нет», завдали артилерією ударів по скупченню живої сили противника й у підсумку значно сповільнили наступ ворожих військ у бік столиці. Захист летовища став ключовим епізодом оборони Києва, яка почалася 25 лютого.

**«Київ стоїть, а значить вистоїть уся країна», — сама така думка надавала сил українцям чинити опір добре озброєному ворогові.**

**Київщина буде в окупації ще 38 днів. 31 березня Сили оборони повністю звільнять Ірпінь, росіяни відходять (і не самі, а з усім награваним) з обох берегів Дніпра та почнеться зачистка деокупованих міст і сіл у передмісті столиці від залишків російських військ. Світ нарешті побачить, що залишається після тих, хто несе так званий «руській мір»: зґвалтовані жінки, закатовані й розстріляні мирні жителі, розграбовані домівки, зруйновані будинки, знищена техніка...**

Пізніше факти катувань і вбивств українських громадян почнуть відкриватися чи не в усіх населених пунктах, які будуть звільнені від російської окупації.

**Перемога в битві за Київ стане першою визначальною перемогою української армії над більшою за кількістю людей та озброєння «другою армією» у світі, якою вважалася російська станом на лютий 2022 року.**

**Увечері першого дня масштабного російсько-го вторгнення** командування Сухопутних військ України заявило про знищення 15 ворожих танків Т-72. Також ЗСУ збили сім ворожих літаків. За даними Офісу президента, втрати серед російських військових за першу добу становили майже 400 убитих, декілька десятків росіян узяли в полон.

**Захист аеропорту «Антонов»,  
що в Гостомелі, став ключовим  
епізодом оборони Києва, яка  
почалася 25 лютого 2022 року.**







**ВІЧНА**





**ШАНА!**

**НА ЩИТІ**

**ГОЛУБ**  
**Сергій Михайлович,**  
ТОВ «ФІРМА ЕРІДОН»,  
водій навантажувача, Київське РУ

**ДАЩЕНКО**  
**Віталій Юрійович**  
ТОВ «ЕКОТРАНС»,  
майстер зміни

**ІБРАГІМОВ**  
**Мухаммед Різванович**  
ТОВ «ЕРІДОН БУД»,  
водій автотранспортних засобів

**ПОДЕРНЯ**  
**Ігор Іванович**  
ПСП «УКРАЇНА»,  
заступник головного бухгалтера

**ОРЛОВСЬКИЙ**  
**Дмитро Станіславович**  
ПП «ЄВРОСЕМ»,  
охоронник

**«Наша головна сила – люди.  
Воюють солдати і командири.  
Це передусім їхня війна,  
і Перемога належатиме перш за все їм.  
Пишаюся кожним і кожною.**

**Головнокомандувач Збройних Сил України  
Валерій Залужний**





Популярне видання

# ГЕРОЇ НАШОЇ ЗЕМЛІ

Замовник: ТОВ «Фірма Елідон»  
Ідея: Сергій Вікторович Кролевець  
Керівниця проєкту: Анна Кваша  
Редакторка: Аліна Чепела

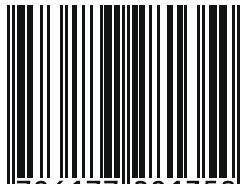
Виконавець: ДП «Бурда-Україна»  
Керівниця проєкту та дизайнерка: Тамара Алексійчук  
Головна редакторка та відповідальна за випуск: Еллона Гагіч  
Менеджерка проєкту: Тамара Жданова

Над книгою також працювали:  
Олександра Маленко, Олена Будько, Світлана Коваль, Альона Рачок

Фото: з власних архівів бійців; фотобанк Суспільне Мовлення; shutterstock;  
depositphotos.com/Правда про напад росії на Україну; facebook Міністерство оборони України

Видавництво ДП «Бурда-Україна»  
Україна, 03124, м. Київ, вул. Радищева, 10/14  
www.burda.ua  
Видавниче свідоцтво ДК №4799 від 28.11.2014 р.

*Усі права застережено.  
Жодна частина цього видання не може бути відтворена у будь-якій формі й будь-якими засобами  
без попереднього письмового дозволу правовласника.*



9 786177 281350 >





**СЛАВА УКРАЇНІ!  
ГЕРОЯМ СЛАВА!**



**ЕРІДОН®**  
СПІВПРАЦЯ, ЯКА ГАРАНТУЄ УСПІХ